

Manuál postupů při odborném posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči

Johana Mertová, Bohuslava Janků

Klíčová aktivita 4: Rozvoj náhradní rodinné péče

Podaktivita 4.1: Pilotní ověření nastavení předpokladů pro přijetí dítěte do rodiny

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Manuál postupů při odborném posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči

Mgr. Johana Mertová, Mgr. et Mgr. Bohuslava Janků

© Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019

Tento materiál vznikl v rámci projektu **Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí** Ministerstva práce a sociálních věcí. Najdete ho na: www.pravonadetstvi.cz.

Na pilotáži Vyhodnocovacího rámce se podílelo 8 projektových pracovníků z 8 krajů zapojených do projektu a dále přes 40 pracovníků obecních úřadů obce s rozšířenou působností a krajských úřadů. Děkujeme všem za podnětné připomínky.

Na tvorbě neveřejné přílohy Vyhodnocovacího rámce Kritéria odborného posouzení pro pracovníky OÚ ORP a KÚ se podílelo 18 projektových pracovníků z 8 krajů zapojených do projektu. Všem děkujeme za připomínky.

Obsah

Úvodní slovo	3
Vysvětlení pojmů	5
1. Transformace systému péče o ohrožené děti	6
1.1 Úmluva o právech dítěte a Národní strategie ochrany práv dětí	7
1.1.1 Principy systému, který zajišťuje ochranu práv dětí a naplňování jejich potřeb	8
1.2 O projektu	8
1.2.1 Co jsou hlavní cíle projektu?	8
1.2.2 Tyto cíle jsou naplňovány prostřednictvím realizace klíčových aktivit (dále jen KA) projektu:.....	8
1.2.3 A proč?	9
1.2.4 Jak dlouho a kde je projekt realizován?	9
1.2.5 Seznamte se s webem pravonadetstvi.cz	9
1.3 Klíčová aktivita 4: Rozvoj náhradní rodinné péče	10
2. Legislativní úprava odborného posuzování zájemce o NRP	11
3. Základní principy odborného posuzování zájemce o NRP	12
3.1 Dítě a jeho zájem jako výchozí hledisko procesu zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP	12
3.2 Transparentnost procesu OP	12
3.3 Týmová spolupráce všech posuzujících osob	13
3.4 OP s ohledem na jedinečnost a individualitu každého zájemce o NRP	14
3.5 Participace zájemce o NRP	15
3.6 Čas jako důležitý faktor při zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP	15
4. Vyhodnocovací rámec zájemce o NRP	16
4.1 Výchozí podmínky vzniku Vyhodnocovacího rámce	16
4.2 Co to je Vyhodnocovací rámec a jaké jsou jeho cíle?	18
4.2.1 Obsah Vyhodnocovacího rámce	19
4.2.2 Jak se promítají principy OP ve Vyhodnocovacím rámci?	21
4.3 Pilotáž Vyhodnocovacího rámce	23
4.3.1 Výsledky pilotáže Vyhodnocovacího rámce	23
4.4 Vyhodnocovací rámec a jeho možné využití ve stávající praxi OP	25
4.4.1 Co je možné z Vyhodnocovacího rámce zavést do praxe OP hned?	25
4.4.2 Jaké přílohy Vyhodnocovacího rámce jsou změněny oproti pilotované verzi a proč?	26
4.4.3 Kde naleznete Vyhodnocovací rámec?	26
5. Závěrečná doporučení	27
Závěr	28
PŘÍLOHY	29
Seznam zkratk	30
Použité zdroje	31

Úvodní slovo

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

předkládaný manuál vznikl v rámci projektové aktivity zaměřené na Rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen „NRP“), jmenovitě aktivity odborného posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči (KA 4.1), jež byla uskutečňována v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹.

Do aktivity zaměřené na rozvoj náhradní rodinné péče se zapojilo 8 krajů: Moravskoslezský, Olomoucký, Středočeský, Jihočeský, Královehradecký, Pardubický, kraj Vysočina a Magistrát Hlavního města Prahy.

Proces zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje od vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí, přes vyhledávání, přípravu a výběr osvojitelů či pěstounů až po seznamování a svěření dítěte do péče konkrétních náhradních rodičů. NRP je oprávněn zprostředkovat jedině stát, a to prostřednictvím orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „SPOD“) uvedených v § 4 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Mezi ně patří krajské úřady (dále jen KÚ), obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále jen „OÚ ORP“), Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), Úřad práce ČR, v případě mezinárodního osvojení Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dítěte. Speciální postavení v systému NRP má soud, který rozhoduje v rámci soudního řízení o svěření dítěte do náhradní rodiny.

*Součástí procesu zprostředkování NRP je rovněž odborné posuzování zájemců² o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení, pěstounské péče či evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, vedené příslušným KÚ. **Smyslem tohoto posouzení je ověření předpokladů zájemce o NRP stát se náhradním rodičem před jeho zařazením do příslušné evidence NRP směřující k zajištění bezpečného, láskyplného a stabilního prostředí pro dítě, které z nejrůznějších důvodů nemůže vyrůstat ve vlastní rodině.***

V rámci projektu byla zpracovaná Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR (dále jen „Analýza“), která mimo jiné poukazuje na systémové nedostatky a ve svém závěru uvádí řadu doporučení. Záměrem projektové aktivity bylo v rámci pilotáže přenést některá tato doporučení do praxe, a to při respektování principů, o které by se každé odborné posuzování (dále jen „OP“) zájemce o NRP mělo opírat (viz dále).

Na OP se podílí velké množství subjektů³ – sociální pracovník OÚ ORP, oprávněná úřední osoba KÚ, posuzující psycholog, posudkový lékař, lektor přípravy a jiné. Zákon jmenuje pouze oblasti, kterých je třeba si u zájemců o zprostředkování NRP v rámci OP všimnout. Kritéria či kompetence jako taková však nestanovuje. To má za následek, že každý z řad posuzovatelů může mít jiný subjektivní pohled na to, co by zájemce o NRP měl splňovat.

Během tří let trvání projektu jsme se sami přesvědčili o tom, že praxe v ČR je v tomto směru roztržštěná. Rovněž proces OP ve smyslu způsobu práce, délky procesu a rozdělení kompetencí mezi jednotlivými posuzovateli je napříč kraji odlišný, na což poukázala již samotná Analýza⁴.

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0/0.0/15_017/0001687.

² Ve všech publikacích NRP, které vznikly v rámci projektu „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“ používáme v názvosloví (viz Vysvětlení pojmů) pojem zájemce místo žadatel, který je legislativně ukotven v ZSPOD. Tento koncept jsme začali používat již v pilotáži Vyhodnocovacího rámce (viz příloha) v roce 2018. Změna názvosloví vychází z principů OP a souvisí se snahou posílit postavení samotného zájemce v procesu OP.

³ Z důvodu větší přehlednosti je v tomto materiálu převážně použito generické maskulinum, tj. je užito podstatných jmen mužského rodu pro souhrnné označení žen a mužů.

⁴ INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR [online], s. 138. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analiza-stavajiciho-systemu-posuzovani-zadatele-o-nahradni-rodinnou-peci-v-cr>

Pilotáž se zaměřovala na nastavení jednotného rámce OP (dále jen „Vyhodnocovací rámec“), který obsahoval mimo jiné posílení významu role a kompetencí sociálního pracovníka OÚ ORP a posílení postavení samotného zájemce o NRP. Směrem k němu se proces OP stal více transparentním. Byl rovněž dán důraz na posílení jeho aktivní role ve vyhodnocování požadovaných kompetencí.

Vyhodnocovací rámec usiloval o vyhodnocení informací zjištěných o zájemci o NRP v průběhu celého procesu OP, a to z hlediska jeho silných a slabých stránek stát se náhradním rodičem. Reagoval tak na to, že každý člověk se v průběhu času vyvíjí, posouvá a proces OP je pouze jedním kolečkem v soukolí vlastního zprostředkování NRP. Snahou bylo i to, aby se s výstupem z OP návazně pracovalo i v rámci procesu párování, seznamování zájemce s dítětem, ale také v rámci podpory nově vytvořené náhradní rodiny prostřednictvím doprovázející organizace.

Záměrem pilotáže bylo jednak vnést do praxe OP nový pohled na zažitá pracovní postupy, a to s ohledem na platnou legislativu a jednak aby se to, co se v pilotáži ukáže jako přínosné, mohlo rovnou přenést do praxe.⁵

Publikace Vás seznámí jak s obsahem a výsledky, tak i se závěrečným zhodnocením a doporučením pilotáže Vyhodnocovacího rámce. Protože není vhodné, aby se zájemce dopředu seznámil s otázkami, které mu budou v průběhu procesu OP kladeny, je Vyhodnocovací rámec neveřejnou přílohou této publikace a jeho plné znění bude distribuováno elektronickou cestou vedoucím oddělením SPOD KÚ.

Účelem předkládaného manuálu bylo přispět k sjednocení postupu subjektů zainteresovaných na OP zájemce o zprostředkování NRP, k nastavení jejich efektivní spolupráce a standardizaci pracovních postupů. Je třeba říci, že k tomuto cíli vede ještě daleká cesta, na které se bez legislativních a systémových změn neobejdeme. O změnách v přístupu k procesu OP zájemce o NRP je ale třeba vést i odborné diskuse, pro které může být tato publikace oporou. Zároveň věříme, že některé pracovní nástroje či principy, na kterých je Vyhodnocovací rámec postaven a které tento manuál včetně jeho příloh obsahuje, je možné uvést do praxe OP zájemce o NRP hned.

*Mgr. Jana Hanzlíková
náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

⁵ Příloha Vyhodnocovacího rámce Kritéria odborného posuzování pro zájemce o NRP, která se v rámci pilotáže osvědčila a byla vydána jako samostatná publikace „Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování pro zájemce o NRP“ (MPSV, 2019).

Vysvětlení pojmů

Doprovázející organizace	subjekt, se kterým je ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. (dále jen ZSPOD) možné uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, tzn. obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba, tj. subjekt mající pověření k výkonu SPOD
Evidence dětí	evidence dětí vedená krajským úřadem pro účely zprostředkování NRP
Evidence žadatelů	evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče vedená krajským úřadem
Náhradní rodinná péče	péče o dítě vykonávaná jinou osobou, než je biologický rodič dítěte, tato péče je zajištěna v rodinném prostředí osoby, která o dítě pečuje, a to na základě rozhodnutí soudu
Odborné posuzování, posouzení	je proces posouzení zájemce o NRP z pohledu sledovaných oblastí daný Zákonem s cílem zjištění předpokladů pro jeho zařazení do evidence žadatelů / evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a pro následný výkon péče o dítě; odborné posouzení se provádí před zařazením zájemce do příslušné evidence
Párování	vytipování konkrétního zájemce o náhradní rodinnou péči (dále jen zájemce o NRP) z evidence žadatelů pro dítě vedeného v evidenci dětí krajského úřadu; způsob párování je odvislý od zvyklostí daného krajského úřadu (tzn. konání poradní skupiny, sboru, panelu či jiné)
Pěstoun na přechodnou dobu	osoba zařazená do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu vedené krajským úřadem
Plán přechodu	plán konkrétních opatření při přechodu dítěte do nového prostředí mající za cíl, aby se dítě s ohledem na jeho potřeby mohlo co nejlépe adaptovat v novém prostředí
Předvytipování náhradní rodiny	nalezení ideálně tří žádostí zájemce o NRP z evidence žadatelů, kam by mohlo být dítě z evidence dětí potencionálně svěřeno; na základě tohoto předvýběru se přistoupí k párování
Příprava, kurz přípravy	příprava fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny.
Vlastní zprostředkování NRP	konkrétní kroky vedoucí k nalezení náhradní rodiny pro dané dítě, které zahrnují aktualizaci a vedení spisové dokumentace dítěte, předvytipování, párování a zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou
Vyhodnocovací rámec	je soubor standardizovaných pracovních postupů a pracovních nástrojů sloužících zejména k odbornému posuzování zájemce o NRP a jeho rodiny za účelem vyhodnocení jeho předpokladů, tj. silných a slabých stránek, stát se náhradním rodičem
Zákon, ZSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
Revizní setkání	plánované setkání osob, které se podílely na daném případě zprostředkování NRP; slouží k revizi a k následné reflexi pracovních postupů; revizní setkání probíhá pod vedením facilitátora a má předem danou strukturu a obsah
Zájemce o NRP, zájemce	zájemce o zprostředkování NRP, který je zařazen příslušným krajským úřadem do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče

1. Transformace systému péče o ohrožené děti

Česká republika se přistoupením k Úmluvě o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) zavázala k respektování a zabezpečení práv stanovených touto Úmluvou. Řada poznatků však dokládá, že současný systém péče o ohrožené děti k naplnění práv dětí garantovaných Úmluvou plně nesměřuje, a proto je zapotřebí jej transformovat. Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je v podmínkách České republiky systematicky realizována od roku 2006. **Jejím cílem je:**

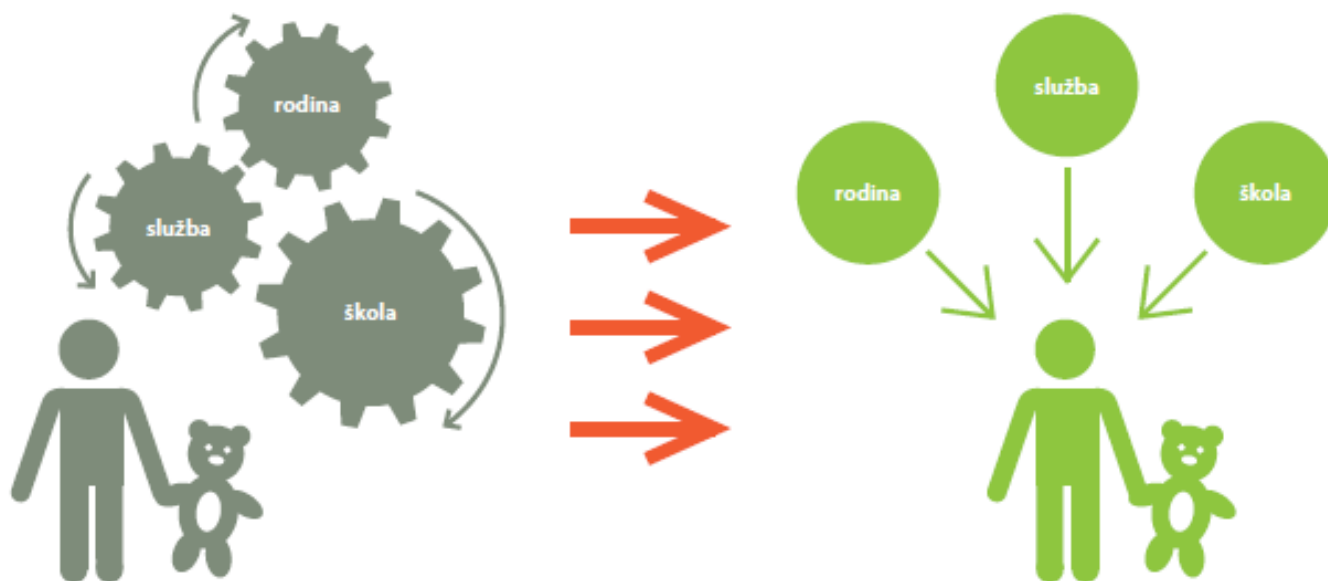
- zajistit důslednou ochranu práv každého dítěte a naplnění jeho individuálních potřeb;
- podpořit kvalitu života dětí a rodiny;
- eliminovat diskriminaci a nerovný přístup k dětem;
- podporovat všestranný rozvoj dítěte doma v jeho přirozeném rodinném prostředí, a nebude-li to možné, tak primárně v náhradním rodinném prostředí;
- podpořit účast dítěte na rozhodování o záležitostech, které se ho týkají.

Transformace reaguje na neuspokojivý stav péče o ohrožené děti a rodiny, tedy zejména na:

- roztržitost péče o ohrožené děti a rodiny (služby pro ohrožené děti probíhají v odlišných legislativních rámcích a spadají pod různá ministerstva i úrovně veřejné správy; v systému se prolínají různé způsoby řízení, přístupy k naplňování práv a potřeb dítěte, metodického vedení a financování);
- nedostatek preventivních služeb na podporu dítěte a rodiny (nedostatek terénních, ambulantních a nízkokapacitních pobytových služeb zaměřených na včasnou pomoc rodině před tím, než se dítě stane ohroženým);
- návaznost financování péče o ohrožené děti a rodiny na rezortní příslušnost služeb a institucí, nikoliv na potřeby dítěte (v případě pobytových zařízení dílčí návaznost financování na kapacity).

V rámci současného systému se dítě obvykle „přesouvá“ mezi jednotlivými službami, avšak není garantována koordinace péče, soulad cílů jednotlivých aktérů, participace dítěte a aktivní postavení rodičů. Žádoucí je oproti tomu systém, v němž je v maximální možné míře ponechána odpovědnost za zajištění pomoci dítěti rodičům, péče o dítě je koordinovaná a finanční prostředky jsou vázány na dítě.

Schéma 1: Stávající a žádoucí podoba systému péče o ohrožené dítě

1.1 Úmluva o právech dítěte a Národní strategie ochrany práv dětí

Východiskem transformace systému péče o ohrožené děti je *Úmluva*. Na základě Úmluvy je úkolem členských států, zejména ve vztahu k náhradní rodinné péči, naplnění následujících článku:

Článek 3:

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

Článek 9:

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.
2. V jakémkoli řízení podle odstavce 1 se poskytuje všem dotčeným stranám možnost zúčastnit se řízení a sdělit svoje stanoviska.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.
4. Jestliže oddělení dítěte od rodičů je důsledkem jakéhokoli postupu státu, který je smluvní stranou úmluvy, jako je vazba, uvěznění, vypovězení, deportace nebo smrt (včetně smrti, která nastala z jakékoli příčiny v době, kdy dotyčná osoba byla v opatrování státu) jednoho nebo obou rodičů dítěte, tento stát, který je smluvní stranou úmluvy, na požádání poskytne rodičům, dítěti, nebo případně jinému členu rodiny nezbytné informace o místě pobytu nepřítomného (nepřítomných) člena (členů) rodiny, ledaže by poskytnutí takové informace odporovalo zájmu dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, kromě toho zabezpečí, aby podání takové žádosti samo o sobě nemělo žádné nepříznivé důsledky pro dotčenou osobu (dotčené osoby).

Článek 20:

1. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.
3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut „kafala“ podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Na základě Úmluvy je tedy stanovena povinnost státu **zabezpečit dítěti, které je dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, náhradní péči, primárně pak náhradní rodinnou péči.**

Optimální podoba systému péče o děti v podmínkách ČR byla vymezena v dokumentu *Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“*⁶ (dále jen Strategie). Tento dokument nadrezortního charakteru byl schválen vládou v roce 2012, v současné době je v řešení jeho aktualizace.

Principy Strategie jsou nicméně univerzálně platné, přičemž mezi ně patří zejména:

1.1.1 Principy systému, který zajišťuje ochranu práv dětí a naplňování jejich potřeb

1. Je plně zaměřen na dítě.
2. Respektuje potřeby a vývoj dítěte.
3. Sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj.
4. Umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti nebo věk.
5. Zahrnuje do řešení situace děti a rodiny, stejně tak jako celé jejich sociální okolí.
6. Staví na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa.
7. Funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů.
8. Je trvalým a interaktivním procesem.
9. Vytváří a reviduje opatření a poskytované služby.
10. Je založen na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech.

Výše uvedených principů bylo doposud částečně dosaženo prostřednictvím naplňování následujících priorit:

Strategie – které oblasti jsou klíčové a průřezové pro ochranu práv dětí?

Priorita A: Participace dítěte

Priorita B: Eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem a mladým lidem

Priorita C: Právo na rodinnou péči

Priorita D: Zajištění kvality života pro děti a rodiny

Hlavním cílem Strategie je vznik funkčního systému zajišťujícího ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb, a to na bázi výše uvedených základních principů.

1.2 O projektu

MPSV podporuje naplnění cílů transformace mimo jiné prostřednictvím projektu s názvem *Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*.

1.2.1 Co jsou hlavní cíle projektu?

- podpora transformace systému péče o ohrožené děti v praxi;
- posílení mezirezortní a multidisciplinární spolupráce;
- podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny (jako jsou např. školy, sociální a volnočasové služby, lékaři, soudci, policie, představitelé samosprávy a zástupci komunit a další);
- vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni;
- podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému SPOD;
- nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD;
- podpora a rozvoj náhradní rodinné péče.

1.2.2 Tyto cíle jsou naplňovány prostřednictvím realizace klíčových aktivit (dále jen KA) projektu:

- **KA 1: Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD** – výstupem aktivity jsou analýzy místních sítí služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny a návrh jejich optimální podoby (na úrovni obcí s rozšířenou působností a krajů), metodika síťování služeb, návrh ukotvení preventivních služeb, soubor inovativních principů a služeb, interaktivní katalog jevů a služeb pro rodiny s dětmi;
- **KA 2: Monitorování systému ochrany práv dětí** – výstupem aktivity je návrh statistického monitorovacího systému v oblasti SPOD a návrh monitoringů a řízení kvality v oblasti SPOD;

⁶ Strategie je dostupná na: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>.

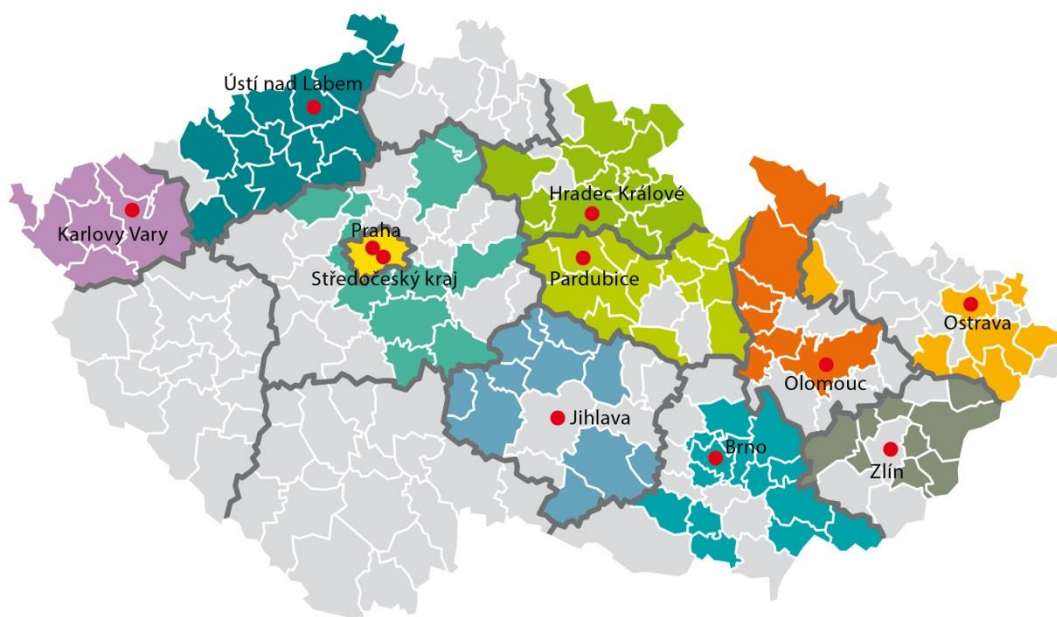
- **KA 3: Celoživotní vzdělávání pracovníků OSPOD** – výstupem aktivity je soubor doporučení pro optimalizaci vzdělávání pracovníků OSPOD;
- **KA 4: Rozvoj náhradní rodinné péče** – výstupem aktivity je manuál postupů při odborném posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči (tj. tato publikace), doporučení pro přípravy a další vzdělávání zájemců o náhradní rodinnou péči a návrh implementace systému průběžného vzdělávání a supervize lektorů PRIDE⁷ a jejich akreditace, manuál k reviznímu setkání a vyhledávání zájemců o náhradní rodinnou péči, dětské sešity⁸, manuál postupů pro zprostředkování náhradní rodinné péče, popis kritérií odborného posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči, návrh služeb a dalšího vzdělávání příbuzenských pěstounů a ucelený vzdělávací program věnovaný problematice attachmentu⁹ u dětí v náhradní rodinné péči;
- **KA 5: Osvěta** – výstupem aktivity je realizace osvětové kampaně v oblasti náhradní rodinné péče.

1.2.3 A proč?

Fungující spolupráce klíčových aktérů v systému, podpora profesionality pracovníků a zvyšování kvality práce a systému SPOD jako takového pomohou ve svém důsledku včasné eliminovat ohrožení dětí. Stejně tak je nezbytné posílit včasnou práci s rodinou prostřednictvím profesionální podpory zapojených odborníků. Chceme, aby tento projekt přispěl k tomu, aby co nejvíce dětí mohlo vyrůstat ve svých rodinách, případně v rodinách náhradních, což je klíčové poslání pro oblast péče o ohrožené děti a jejich rodiny.

1.2.4 Jak dlouho a kde je projekt realizován?

Od 1. 1. 2016 do 30. 6. 2019 ve 12 zapojených krajích: Jihočeském, Jihomoravském, Královéhradeckém, Karlovarském, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém, Praze, Středočeském, Ústeckém, Zlínském a v Kraji Vysočina.

1.2.5 Seznamte se s webem pravonadetstvi.cz

Co zde najdete?

- aktuality a souhrnné informace o projektu;

⁷ Program PRIDE je ucelený způsob práce se zájemci o náhradní rodinnou péči a náhradními rodiči, věnující se jak přípravě a vyhodnocování zájemců o náhradní rodinnou péči, tak jejich následnému vzdělávání a podpoře v roli náhradních rodičů.

⁸ Pracovní sešity určené pro práci s dětmi ve věku 5-11 let a 12 let a výše při zjišťování názoru dítěte na NRP. Najdete je na www.pravonadetstvi.cz

⁹ Vztahová vazba mezi dítětem a osobou, která o něj pečuje.

- interaktivní katalog jevů a služeb pro rodiny s dětmi;
- metodiky a dokumenty k ochraně práv dětí;
- metodiky, výzkumné zprávy a informační materiály týkající se oblasti náhradní rodinné péče;
- aktuality z akcí v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a mnohé další...

1.3 Klíčová aktivita 4: Rozvoj náhradní rodinné péče

Jedním ze základních cílů transformace systému péče o ohrožené děti je podporovat všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, a není-li to možné, tak primárně v náhradním rodinném prostředí. K tomu, abychom dítěti byli schopni zajistit NRP, je však třeba naplnit několik základních předpokladů, které povedou k úspěšnému zprostředkování NRP. Prvním z nich je kontinuální a dostatečný zájem o NRP osob, které se chtějí stát náhradními rodiči. V tomto ohledu však není vhodné spoléhat se na skutečnost, že zájemci o NRP budou přicházet sami, na základě vlastní aktivity a touhy či ochoty pomoci ohroženému dítěti. Ve většině evropských zemí již existují velmi propracované a funkční postupy oslovování potenciálních zájemců o NRP, které se snaží zajistit trvalý zájem a naplňovat potřebu získávat stále nové a nové zájemce. Takové postupy je třeba si osvojit také u nás. Jedním z cílů projektové aktivity Rozvoj náhradní rodinné péče bylo tyto zahraniční zkušenosti načerpat, aplikovat v našem prostředí a pomoci tak zapojeným krajům vytvořit vlastní trvalou strategii, jak získávat zájemce o náhradní rodinnou péči, zejména pak zájemce o pěstounskou péči pro děti se specifickými potřebami.¹⁰

Dalším ze zásadních předpokladů pro úspěšnost NRP je výběr zájemců, kteří mají předpoklady pro výkon NRP. OP provádějí všechny krajské úřady, nicméně postupy na jednotlivých úřadech se liší. Abychom zajistili rovný přístup k účastníkům řízení, je třeba, aby byl systém odborného posuzování sjednocený a pro zájemce transparentní. Jedním z cílů aktivity Rozvoj náhradní rodinné péče bylo sjednotit kritéria OP zájemce o NRP a vytvořit postupy jejich ověřování s důrazem na zpřehlednění procesu posuzování zájemců, které přispějí ke sjednocení celého procesu OP.¹¹

V České republice v tomto okamžiku existuje mnoho různých forem příprav zájemců o NRP k přijetí dítěte do rodiny. Jejich obsah je rámcově definován Zákonem. Nicméně stávající praxe ukazuje, že kvalita i obsah příprav je velmi variabilní. Aby mohla být NRP úspěšná, je však třeba zájemcům o NRP garantovat kvalitu služeb, a to jak před přijetím dítěte do rodiny, tj. v období příprav, tak v období následujícím, po přijetí dítěte do péče. Projektová aktivita Rozvoj náhradní rodinné péče tak byla zaměřena také na sjednocení obsahu příprav, resp. na definování požadavků na vedení příprav a nastavení minimálních kritérií kvality příprav, a dále v návaznosti na to i dalšího vzdělávání pěstounů.¹²

Jak je z výše uvedeného patrné, pro zprostředkování NRP jsou jednotlivé postupy (tj. vyhledávání zájemců, OP včetně přípravy zájemců, předvytipování, párování a seznamování s dítětem) od sebe neoddělitelné a míra úspěšnosti NRP je přímo závislá na kvalitě jednotlivých procesů¹³. Zároveň bez sjednocování postupů, nastavování kritérií kvality a další profesionalizace pěstounské péče budou cíle transformace, včetně snížení počtu dětí umístěných v ústavní péči, jen těžko dosažitelné.

Předkládaná publikace je tak plně v souladu s výše uvedenými principy Strategie.

¹⁰ Tématu vyhledávání zájemců o NRP je věnována publikace „Jak vyhledávat zájemce o náhradní rodinnou péči – příklady dobré praxe“, kterou naleznete na www.pravonadestvi.cz.

¹¹ Tématu odborného posuzování je věnována publikace „Manuál postupů při odborném posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči“ (tj. tato publikace) a publikace „Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči“. Obě publikace naleznete na www.pravonadestvi.cz.

¹² Tématu příprav a následného vzdělávání je věnována publikace „Doporučení pro přípravy a další vzdělávání zájemců o náhradní rodinnou péči“, kterou naleznete na www.pravonadestvi.cz.

¹³ Neúspěšně zprostředkované či předčasně ukončené pěstounské péči před 18. rokem věku dítěte je věnována publikace Revizní setkání, kterou naleznete na www.pravonadestvi.cz.

2. Legislativní úprava odborného posuzování zájemce o NRP

KÚ vede pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče evidenci dětí a evidenci žadatelů. Vlastní zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče KÚ pak spočívá ve vyhledávání zájemce o NRP vedeného v evidenci žadatelů tohoto, případně jiného KÚ, pro děti nacházející se v evidenci dětí vedené tímto úřadem. KÚ při zprostředkování NRP přihlíží k výsledkům OP dětí a zájemců, k vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a k plnění opatření vyplývajících z IPOD. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče, a tedy i OP, se neprovádí pouze v zákonem vyjmenovaných případech, a to zejména tehdy, podal-li návrh na osvojení příbuzný dítěte nebo jiná osoba blízká dítěti, u které není vyloučeno osvojení dítěte; obdobně toto platí i u pěstounské péče. Zájemce o NRP je zařazen do příslušné evidence na základě žádosti fyzické osoby, tj. občana České republiky či cizince splňující podmínky dané Zákonem, podané u OÚ ORP.¹⁴

OÚ ORP je povinen po doplnění žádosti o údaje a doklady dané Zákonem neprodleně žádost postoupit KÚ. Spisová dokumentace zájemce o NRP obsahuje mimo jiné žádost, opis z evidence Rejstříku trestů vyžádaný OÚ ORP nebo doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se zájemce o NRP zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti, doklad o státním občanstvím nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů, zprávu o zdravotním stavu předloženou zájemcem o NRP, údaje o sociálních a ekonomických poměrech, vyjádření doprovázející organizace v případě, že zájemce o NRP již má svěřeno dítě do pěstounské péče, a v neposlední řadě také stanovisko OÚ ORP k žádosti a jiné.

Evidence žadatelů vedená KÚ pak obsahuje kopii spisové dokumentace o zájemci o NRP vedené OÚ ORP, odborné posouzení a další doklady potřebné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.¹⁵

OP zájemce o NRP zahrnuje:

- a) posouzení charakteristiky osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěřeni do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické náboženské a kulturní prostředí žadatele, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěřeni do pěstounské péče;
- b) zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu;
- c) vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost;
- d) posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny;
- e) zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost;
- f) u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.¹⁶

OP provede KÚ do 30 dnů ode dne zjištění všech potřebných skutečností.¹⁷ KÚ rozhodne o zařazení zájemce o NRP do příslušné evidence, o jeho vyřazení z této evidence nebo o tom, zájemce o NRP do této evidence zařazen nebyl. V rámci řízení o zařazení zájemce o NRP do příslušné evidence NRP se postupuje dle Správního řádu.¹⁸

¹⁴ § 20 ZSPOD

¹⁵ § 22 odst. 3 ZSPOD

¹⁶ § 27 ZSPOD

¹⁷ § 27 odst. 2 písm. a) a odst. 4 ZSPOD

¹⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zároveň je KÚ oprávněn v průběhu vedení zájemce o NRP v evidenci žadatelů zjišťovat, zda nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, zejména provést nové OP zájemce o NRP.¹⁹

O svěřeni konkrétního dítěte do náhradní rodiny rozhoduje soud, který může požadovat doložení dalších podkladů dle své úvahy.

3. Základní principy odborného posuzování zájemce o NRP

Bez ohledu na to, jak konkrétně proces OP na daném KÚ probíhá, je třeba, aby byly v praxi uplatňovány obecné principy OP.

Tyto principy jsou jak základními východisky pro proces OP zájemce o NRP před jeho zařazením do příslušné evidence NRP, tak i pro následné úspěšné vlastní zprostředkování pěstounské péče a osvojení. Protože OP je součástí procesu zprostředkování NRP jsou některé z níže uvedených principů totožné se základními principy zprostředkování NRP uvedené v Manuálu postupů pro zprostředkování NRP (MPSV, 2019).²⁰

3.1 Dítě a jeho zájem jako výchozí hledisko procesu zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP²¹

- V celém procesu NRP je třeba mít neustále na zřeteli práva a potřeby dítěte.

• Posouzení předpokladů zájemce o NRP stát se náhradním rodičem by se mělo prioritně vztahovat k bezpečí a zájmu dítěte (psychického i fyzického), které bylo potenciálně svěřeno do NRP.

- Při neúspěšně zprostředkované NRP či předčasně ukončené NRP před 18. rokem věku dítěte je třeba zpětně vyhodnotit nastalou situaci.²²

• Zájemce o NRP, včetně zájemce o osvojení, by měl být od podání své žádosti o zprostředkování NRP informován a srozuměn s tím, že NRP je realizována a priori pro pomoc dítěti a jeho rodině, nikoliv pro naplnění potřeb zájemce.

3.2 Transparentnost procesu OP²³

¹⁹ § 22 odst. 10 ZSPOD

²⁰ MPSV, 2019. Manuál postupů pro zprostředkování náhradní rodinné péče. Dostupné na: www.pravonadetstvi.cz.

²¹ „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“ čl. 3 odst. 1 a 3 Úmluvy o právech dítěte 104/1991 Sb.

²² MPSV, 2019. Revizní setkání u neúspěšně zprostředkované náhradní rodinné péče a předčasně ukončené náhradní rodinné péče před 18. rokem věku dítěte. Dostupné na www.pravonadetstvi.cz.

- Proces OP zájemce o NRP, který probíhá dle zvyklostí daného KÚ, by měl být znám všem subjektům, které se na něm podílejí (pracovník OÚ ORP, lektor přípravy, pracovník doprovázející organizace, pracovník organizace mající pověření SPOD k vyhledávání zájemců o NRP atd.), včetně samotného zájemce o NRP.
- Je třeba, aby zájemce o NRP od počátku procesu OP věděl, jaká jsou kritéria požadovaná od budoucího osvojitele / pěstouna / pěstouna na přechodnou dobu, jaké oblasti jeho života budou v rámci OP sledovány a co ho v rámci tohoto procesu čeká.

- Pokud dojde v průběhu OP k časové prodlevě zapříčiněné jak na straně zájemce, tak na straně OÚ ORP či KÚ, zájemce by měl být o ní a jejích důsledcích na proces OP vždy informován (např. nemoc, organizační těžkosti, nedodání podkladu spisové dokumentace atd.).

- Je třeba, aby zájemce o NRP byl od počátku OP seznamován se svými silnými stránkami a potřebami z hlediska jeho předpokladů stát se náhradním rodičem, které se vztahují k potřebám dítěte v NRP.
- Je třeba, aby zájemce o NRP byl průběžně seznamován se všemi podklady, které jsou obsahem jeho spisové dokumentace žádosti o zprostředkování NRP (včetně zprávy ze sociálního šetření, psychologického posouzení a dalších) a aby měl možnost se k těmto podkladům vyjádřit.
- Podkladům, které jsou v rámci OP zájemce o NRP zpracovány různými subjekty (pracovník OÚ ORP, posuzující psycholog, lektor přípravy, posuzující lékař) by měla být přisuzována stejná hodnota.

3.3 Týmová spolupráce všech posuzujících osob

- Proces OP je v ČR poměrně složitý a dlouhý. Je vhodné, aby zájemce o NRP měl určitého stálého průvodce, a to během jeho procesu OP až do doby rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do NRP.

- Průvodce (např. pracovník OÚ ORP či někdo jiný²⁴) by měl být se zájemcem o NRP v pravidelném kontaktu. Jeho úkolem je informovat zájemce o NRP o stavu jeho žádosti **před zařazením do evidence žadatelů** a zodpovídat jeho případné dotazy k procesu OP, který trvá poměrně dlouho a bývá pro zájemce složitý a nepřehledný.
- Průvodce by měl být se zájemcem o NRP v kontaktu **i v období po jeho zařazení do evidence NRP, a to až do období párování**. Zájemce by měl od něho být mimo jiné informován o obecné situaci dětí, kterým se v daném kraji hledá náhradní rodina (např. sourozenci, děti drogově závislých matek atd.) s účelem, aby si zájemce více dovedl představit potřeby dětí v evidenci daného kraje. Dalšími úkoly průvodce jsou poskytnutí informací i rad ohledně potřeb dětí v NRP, průběžné ověření aktuální připravenosti zájemce přijmout dítě do NRP a zjišťování vývoje jeho předpokladů stát se náhradním rodičem. Tím je sledováno udržení motivace zájemce o NRP přijmout dítě do NRP a zároveň vedení k případnému nenásilnému přehodnocení jeho nabídky pomoci dítěti s ohledem na potřeby dětí vedených v evidenci dětí daného kraje a předpokladů zájemce o NRP.
- **V období po párování**, kdy se zájemce o NRP seznamuje s dítětem, může průvodce přispět k plynulejšímu přechodu dítěte do náhradní rodiny.

- Týmová spolupráce zúčastněných osob / subjektů je nutná ve všech fázích zprostředkování NRP, a to jak v kampaních směřujících k náboru nových náhradních rodičů, tak v OP zájemců o NRP.

²³ „Systém odborného posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči je vysoce závislý na kompetencích úzkého okruhu (několika desítek) pracovníků, který ho zajišťují. Platná právní úprava popisuje kritéria, která mají být v procesu odborného posuzování hodnocena, ale nikoliv jejich obsah. Také metodická úprava se zaměřuje více na procesní pravidla oproti jednoznačnému nastavení a zohledňování kvalitativním parametrům. Neexistuje standard předpokladů a dovedností náhradního rodiče. Ten je vytvářen cestou praxe, na bázi zkušeností klíčových pracovníků.“ INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR [online]. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadestvi.cz/stahnout-soubor/analyza-stavajiciho-systemu-posuzovani-zadatelu-o-nahradni-rodinnou-peci-v-cr>

²⁴ Některé krajské úřady mají v rámci své projektové aktivity zajištěnou osobu, která tuto roli průvodce plní.

- Pro úspěšné hledání nových zájemců o NRP je třeba, aby pracovníci OÚ ORP a doprovázejících organizací v daném kraji měli obecné informace o tom, jaké děti potřebují nalézt náhradní rodinu a co vše pomyslná cesta od podání žádosti o zprostředkování NRP po svěřeni dítěte do rodiny pro zájemce obnáší.
- Rovněž by tyto subjekty měly mít informaci o tom, jaký je obsah, forma a způsob organizace kurzu přípravy pro fyzické osoby k přijetí dítěte do rodiny v daném kraji, včetně kurzu přípravy pro zájemce o NRP o přijetí druhého a dalšího dítěte. Jen tak bude možné předání relevantních informací zájemci o NRP, a to na začátku jeho procesu OP či ještě před podáním jeho žádosti o zprostředkování NRP.

- Evidence žadatelů vedená příslušným KÚ musí obsahovat aktuální a relevantní informace o životní situaci zájemce o NRP a jeho rodiny.

- Pro účely předvytipování a párování je třeba mít aktuální informace o životě zájemce i po jeho zařazení do příslušné evidence NRP, tzn. je nutná průběžná aktualizace údajů v evidenci žadatelů vedené KÚ. Jako vhodné se jeví zvolení určitého časového intervalu (minimálně 1x za půl roku)²⁵ ve spolupráci pracovníka KÚ a pracovníka OÚ ORP zájemce.

- Je nutné, aby všechny posuzující subjekty podílející se na konkrétním OP znaly v daném procesu své kompetence a pracovní postupy.
- Je třeba úzká spolupráce mezi všemi, kteří se podílejí na OP zájemce o NRP. Zpravidla se jedná o pracovníka OÚ ORP, oprávněnou úřední osobou KÚ, posuzujícího psychologa, lektora přípravy, posuzujícího lékaře. Jen tak je možné zajistit přenos informací o zájemci o NRP, včetně vývoji jeho předpokladů stát se náhradním rodičem ve sledovaných oblastech daných Zákonem.

- Je nutné, aby posuzující subjekty (oprávněná úřední osoba KÚ, posuzující psycholog, lektor přípravy, posuzující lékař a jiné) vycházely ve svých zprávách mimo jiné i z informací uvedených ve výstupech zpracovaných jiným posuzujícím subjektem.
- Je nevhodné, aby zájemce byl bezdůvodně a opakovaně dotazován na známé věci uvedené ve spisové dokumentaci dalším posuzujícím subjektem. Tímto není myšleno, když znovu položeným dotazem je sledován jiný cíl OP či je třeba znovu položeným dotazem ověřit vývoj některé skutečnosti v čase.

- Před zařazením zájemce o NRP do příslušné evidence NRP je vhodné, aby se alespoň jednou setkal tím osob, které se podílely na jeho OP a spolu se zájemcem o NRP provedli závěrečné zhodnocení jeho předpokladů stát se náhradním rodičem.²⁶

3.4 OP s ohledem na jedinečnost a individualitu každého zájemce o NRP

- Vždy je nutné individuální posouzení situace zájemce o NRP a jeho rodiny.

- Není možné, aby zájemce o NRP od počátku procesu OP, ale i v jeho závěru naplňoval všechna kritéria OP. Každý člověk má své silné a slabé stránky. V případě slabých stránek je vhodné, aby s nimi byl zájemce o NRP seznámen a bylo s nimi dále pracováno jak v průběhu OP, tak i později za pomoci jeho doprovázející organizace či obdobné služby (u osvojitelů).

²⁵ V souladu s čl. 28 odst. 1 písmeno n) směrnice MPSV č. j.: 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.

²⁶ Tím není dotčeno postavení oprávněné úřední osoby rozhodnout ve věci samotné. Více viz pilotáž panelové setkání.

- Je nutné, aby posuzující subjekt věděl, za jakým účelem a k ověření jakého předpokladu zájemce o NRP dožaduje určitý zdroj či podklad spisové dokumentace.

- Není třeba paušálně dožadovat určité zdroje od všech zájemců v daném kraji, vyjma toho, co ukládá Zákon.
- Posuzující subjekt musí mít k ověření předpokladu zájemce o NRP stát se náhradním rodičem určitý zdroj ve smyslu objektivního důkazu, který obsahuje skutečnosti na základě viděného a slyšeného, tzn. je potřeba mít doloženo, proč a na základě čeho si posuzující subjekt myslí, že zájemce o NRP danou oblast či kritérium OP splňuje / nespĺňuje.

3.5 Participace zájemce o NRP

- Zájemce o NRP by se měl aktivně podílet na procesu OP, a to ve smyslu spolupráce při ověřování jeho předpokladů stát se náhradním rodičem, tzn. na dokládání podkladů své spisové dokumentace (např. zpráva ze školy dětí v rodině, reference o své osobě apod.).
- Pokud je na straně zájemce o NRP shledána určitá slabá stránka s ohledem na jeho předpoklad stát se náhradním rodičem, je třeba, aby zájemci o NRP byla odborníky NRP navrhována relevantní doporučení či řešení, jakým způsobem tyto slabé stránky zmírnit či odstranit. Tím se posiluje partnerský přístup k lidem, kteří nabízejí pomoc dětem ocitající se mimo svou rodinu.²⁷

- Toto se nevztahuje na případy, kdy je se jedná o neměnnou slabou stránku na straně zájemce ohrožující bezpečí přijatého dítěte.

- Je třeba brát ohled na to, že konečné rozhodnutí stát se či nestát se náhradním rodičem je na straně zájemce o NRP.

- OP by mělo sloužit také k tomu, aby si zájemce o NRP ujasnil svou motivaci a předpoklady stát se náhradním rodičem. Na základě zjištěných informací, které mu byly v rámci procesu OP dodány, by měl mít možnost vyhodnotit svou aktuální připravenost stát se náhradním rodičem. Pokud se zájemce o NRP, ač naplňuje všechna kritéria, rozhodne, že od svého úmyslu stát se náhradním rodičem ustoupí, je třeba jeho rozhodnutí respektovat.

3.6 Čas jako důležitý faktor při zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP

- Čas dítěte běží jinak než čas dospělého.

- Při vlastním zprostředkování NRP je třeba brát v úvahu, že za rok života dítěte se stane mnoho důležitých událostí. Během prvního roku života se dítě pravděpodobně naučí zvedat hlavu, přetáčet se, sedět, lézt po čtyřech, zvedat se, říkat jednoduchá slova atd. V průběhu roku života dospělého se mnoho přelomových skutečností neděje, a tak se může snadno zdát nepodstatné, zda se věci udělají dnes či za týden.

- OP by mělo mít i s ohledem na potřeby dětí vedené v evidenci dětí daného KÚ svou standardizovanou maximální délku v trvání 12 měsíců²⁸ od podání žádosti o zprostředkování NRP do zařazení do příslušné evidence žadatelů.

²⁷ Respektování tohoto principu sleduje i změna názvosloví žadatele o NRP na zájemce o NRP, tedy osoby, která o něco žádá na osobu, která nabízí pomoc.

²⁸ Tato lhůta vychází z průměrné délky OP uváděné v Analýze.

- Zájemce o NRP by rovněž měl být v době podání své žádosti na OÚ ORP informován o obvyklé maximální délce OP a důvodech možného zdržení procesu. Tyto informace by měl obdržet i v průběhu OP, zejména nastane-li určitá neočekávaná prodleva.

- OP je třeba vnímat jako kontinuální proces. Zájemce o NRP nemusí splňovat všechna kritéria OP hned, u některých se sleduje jejich vývoj v čase.

- Kompetence zájemce NRP stát se náhradním rodičem se budou velmi pravděpodobně vyvíjet samotným výkonem náhradního rodičovství. OP zájemce o NRP by mělo sledovat předpoklady zájemce o NRP stát se náhradním rodičem nejen bezprostředně před či při jeho zařazení do příslušné evidence NRP, ale také s ohledem na vývoj jeho předpokladů v čase, tzn. i po jeho zařazení do evidence NRP a příchodu dítěte do rodiny.

- Faktor času je třeba promítat do celého procesu zprostředkování NRP, a to i tam, kde zákon lhůty nestanoví.

- Život zájemce o NRP zařazením do příslušné evidence NRP nekončí, respektive nezůstává neměnný. Po rozhodnutí o zařazení zájemce o NRP do evidence NRP se dějí v jeho životě další skutečnosti, které mají vliv na zprostředkování NRP a je nutné jim proto věnovat pozornost (např. životní změny, stěhování, narození dítěte, změna zdravotního stavu atd.).

4. Vyhodnocovací rámec zájemce o NRP

4.1 Východiska vzniku Vyhodnocovacího rámce

Hlavním východiskem vzniku Vyhodnocovacího rámce byla Analýza, která uvádí 7 závěrů:

- **Závěr č. 1:** Proces OP je sám o sobě relativně funkční, chybí však návaznost na další procesy v oblasti výkonu náhradní rodinné péče.
- **Závěr č. 2:** OP je systémem, který nemá k dispozici standardizovaný obsah kritérií, spoléhá především na kompetence odpovědných pracovníků.
- **Závěr č. 3:** Proces OP je jednotný pouze do fáze postoupení žádosti na krajský úřad.
- **Závěr č. 4:** Klíčovým aspektem posuzování je osobnost zájemce, ta je posuzována často za využití psychologických metod.
- **Závěr č. 5:** Procesem OP náhradní rodinné péče prochází pouze polovina všech osob, které požádají o svěřeni dítěte.
- **Závěr č. 6:** Klíčové rozhodovací procesy probíhají i po „zrušení“ poradních sborů kolektivní formou.
- **Závěr č. 7:** Negativem současného systému je jeho nízká transparentnost a pochopitelnost pro zájemce.²⁹

Z 26 systémových doporučení Analýzy se podkladem pro Vyhodnocovací rámec stala zejména tato:

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 4:

²⁹ INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR [online], s. 155-158. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analiza-stavajiciho-systemu-posuzovani-zadatelu-o-nahradni-rodinnou-peci-v-cr>.

- „V této souvislosti se doporučuje **nahradit terminologii „žadatel“ pojmem „zájemce“** nebo „uchazeč“ o náhradní rodinnou péči. Změna terminologie mimo jiné zdůrazní odlišný přístup orgánů veřejné správy k osobám, které projeví zájem pečovat o dítě formou náhradní rodinné péče.“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 8:

- „Vzhledem k tomu, že přes změny provedené v právní úpravě v roce 2013 i nadále na úrovni krajů existují kolektivní poradní orgány odborníků, kteří se účastí různých fází procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, doporučuje se využít tohoto potenciálu a zároveň vnést do celého rozhodovacího procesu větší míru transparentnosti a jednoznačné odpovědnosti. Doporučuje se (jako součást standardů nebo právní úpravy) ustanovit na úrovni krajů panely pro náhradní rodinnou péči, které budou odpovídat za druhý a třetí stupeň hodnocení...“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 10:

- „Zřejmě nejdiskutovanější otázkou návrhu se může stát otázka zapojení psychologů. V současné době jsou psychologové (vedle sociálních pracovníků) klíčovými účastníky procesu odborného posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči. Kritéria navržená pro posouzení vhodnosti zájemce o náhradní rodinnou péči se však oboru psychologie dotýkají jen zčásti. Psycholog by měl i nadále být k dispozici v případě určitých pochybností o předpokladech uchazeče, není však zřejmě nutné, aby psychologickým vyšetřením (které navíc není z hlediska metod dle vyjádření samotných psychologů standardizováno) procházeli všichni zájemci, děti zájemců a děti, jimž má být zprostředkována náhradní rodinná péče. **Psycholog může být konzultován, psychologické vyšetření by však nemělo být samo o sobě určujícím faktorem odborného posouzení žadatele.** Zpracovatel analýzy s vědomím zmíněné zásadní (personální i procesní) role psychologů (zaměstnanců krajských úřadů nebo organizací zřízených krajem) doporučuje realizovat k tomuto tématu samostatnou odbornou diskusi za účasti širší odborné obce psychologů (zejména psychologů klinických), sociálních pracovníků, případně i dalších odborností.“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 11:

- „**Každý zájemce** o náhradní rodinnou péči, který projde první fází hodnocení (splnění základních předpokladů) **by měl mít určeného svého klíčového sociálního pracovníka, který ho bude doprovázet celým procesem hodnocení a zprostředkování náhradní rodinné péče (tj. až do doby přijetí dítěte do rodiny)** a bude spolupracovat s klíčovým pracovníkem náhradní rodiny v úvodních fázích po přijetí dítěte do rodiny.“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 16:

- „Panely by zájemce posuzovaly na základě předem stanovených (standardizovaných) kritérií. Pro standardizaci procesu posuzování **je potřebné jasné legislativní nebo metodické ukotvení kritérií posuzování, ke kterým bude vztažen celý posuzovací proces.** Jako vhodné se pro české podmínky jeví nastavení kompetenčního vymezení kritérií, tedy určení oblastí, dovedností a kompetencí, jimiž musí pěstoun disponovat, být si jich vědom a prakticky a prokazatelně je ovládat při výkonu pěstounské péče....“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 17:

- „Důležitou součástí procesu kritériálního posuzování je schopnost efektivního sběru informací a jejich vyhodnocování. **Součástí podrobné metodiky posuzování by proto měla být část věnována hodnocení získaných informací a dovedností uchazečů.** Ve většině případů dochází v rámci posuzování k popisu potřeb než k prokázání dovedností. Odborné posouzení má povahu predikujícího materiálu, který by měl na základě zjištění ze zkoumaných informací vyvodit závěry, jak získaný profil uchazeče ovlivňuje (ovlivní) jeho schopnost vykonávat pěstounskou péči; a to jak v pozitivním slova smyslu, tak v negativním.
- Doporučené způsoby sběru dat: používání ekomap a životních cest; pozorování; rozhovory; pracovní listy a dotazníky; reference; posouzení bezpečnosti domácnosti; lékařské zprávy; výstupy z příprav; materiály vztahující se k osobní historii.“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 18:

- „V této souvislosti se doporučuje zavedení **závazného posuzovacího rámce** formou legislativní úpravy...“

SYSTÉMOVÉ DOPORUČENÍ Č. 23:

- „Součástí metodiky by měla být i **doporučení ve vztahu k závěrečné zprávě z posouzení.** Závěrečná zpráva z posouzení by měla vést k jasnému doporučujícímu závěru. Deklarování doporučení je cílem zprávy. Bylo by vhodné vytvořit doporučený formát zprávy a jejího vyplnění ve smyslu, že pracovník, který zprávu zpracovává:
 - provádí shrnutí ke každému zkoumanému tématu v procesu posuzování,
 - systematicky využívá kritéria pro doporučující závěr,
 - používá diagramy (např. genogramy, čáry života), pokud je to užitečné,
 - cituje z podpůrných materiálů, pokud je to nezbytné,
 - odkazuje na výzkumy a další odkazy, pokud je to nezbytné.“³⁰

4.2 Co to je Vyhodnocovací rámec a jaké jsou jeho cíle?

- **Vyhodnocovací rámec je soubor standardizovaných pracovních postupů a pracovních nástrojů sloužících zejména k OP zájemce o NRP a jeho rodiny za účelem vyhodnocení jeho předpokladů, tj. silných a slabých stránek, stát se náhradním rodičem.**

Primární cíle Vyhodnocovacího rámce jsou:

- vyhodnotit předpoklady (tj. silné a slabé stránky) zájemce o NRP stát se náhradním rodičem při respektování principů OP (viz kapitola Základní principy OP zájemce o NRP) za stávající platné legislativy;
- pojmenovat a sjednotit kritéria sledovaná u zájemce o NRP v ČR.

Sekundární cíle Vyhodnocovacího rámce jsou:

- pomocí standardizovaných postupů sjednotit praxi OP zájemce o NRP v ČR;
- prostřednictvím uceleného souboru pracovních postupů a nástrojů zvýšit u začínajících pracovníků OÚ ORP a KÚ jejich povědomí o NRP, a tím jim umožnit základní vhled a snadnější zapracování do agendy NRP.

³⁰ INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR [online], s. 158-168. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-stavajiciho-systemu-posuzovani-zadatelu-o-nahradni-rodinnou-peci-v-cr>.

4.2.1 Obsah Vyhodnocovacího rámce

Vyhodnocovací rámec se skládá z těchto součástí:

1. Průvodce Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP

- tj. manuál pracovních postupů pro pracovníky OÚ ORP a KÚ při vyhodnocování předpokladů zájemce o NRP,
- zahrnuje standardizované pracovní postupy pracovníka OÚ ORP a KÚ v době vlastního zprostředkování NRP při práci se zájemcem o NRP, tj. v době od prvního kontaktu pracovníka OÚ ORP se zájemcem, během procesu OP, zařazení / nezařazení do evidence žadatelů o zprostředkování NRP až do doby párování a seznamování s dítětem,
- obsahuje:
 - popis sledovaných oblastí v rámci OP³¹
 - zjišťovací a ověřovací otázky, jak je možné posuzujícím pracovníkem danou oblast u zájemce ověřit
 - otázky vedoucí k analýze, zda zájemce danou oblast splňuje či nikoliv
 - manuál, jak vyplňovat Zprávu o zájemci NRP a Závěrečné vyhodnocení předpokladů zájemce o NRP
 - popis kompetencí pracovníka OÚ ORP, KÚ, posuzujícího psychologa, lékaře KÚ, lektora přípravy v rámci pilotáže Vyhodnocovacího rámce;

2. Přílohy Průvodce Vyhodnocovacího rámce zájemce o NRP

- kritéria odborného posouzení pro zájemce o NRP³²:
 - pomocný nástroj, který obsahuje popis sledovaných oblastí OP a jejich naplnění
 - jsou určena k předání zájemci v době před či při jeho podání žádosti o zprostředkování NRP
- kritéria odborného posouzení pro pracovníky OÚ ORP, KÚ:
 - pomocný nástroj k provedení analýzy zjištěných informací o zájemci za účelem ověření jeho předpokladů stát se náhradním rodičem
 - obsahuje popis sledovaných oblastí a jejich naplnění včetně příkladů možných rizik
- doporučené vzory zdrojů:
 - životopis
 - rodokmen – tj. povinně dokládáný podklad v rámci pilotáže
 - vztahová mapa zájemce o NRP – tj. povinně dokládáný podklad v rámci pilotáže
 - vyjádření zájemce k jeho trestnému činu/přestupku
 - stanovisko doprovázející organizace
 - zpráva (reference) od zaměstnavatele zájemce
 - zpráva (reference) od zájmové organizace
 - výkaz příjmů a výdajů zájemce
 - zpráva ze školy dítěte žijícího v rodině zájemce
 - zpráva pediatra či jiného odborného lékaře dítěte žijícího v rodině zájemce
 - vztahová mapa dítěte
 - reference na zájemce (reference zletilého dítěte zájemce, reference rodinných příslušníků zájemce, známých atd.)
- náležitosti zprávy z psychologického vyšetření, tj. zpracováno pro účely pilotáže Vyhodnocovacího rámce
- vyhodnocovací pyramida, tj. pomocný nástroj k vyhodnocení silných a slabých stránek zájemce o NRP
- schéma – pracovní postup pracovníka KÚ v rámci pilotáže Vyhodnocovacího rámce
- schéma – pracovní postup pracovníka OÚ ORP v rámci pilotáže Vyhodnocovacího rámce
- informovaný souhlas
- souhlas dítěte staršího 15 let s OP

³¹ Viz § 27 ZSPOD

³² Po pilotáži Vyhodnocovacího rámce vznikla jako samostatná publikace: Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči.

- souhlas společně posuzované osoby s OP;

3. Žádost o zprostředkování NRP

- ve stávající podobě vzorového tiskopisu MPSV,
- určeno k vyplnění zájemcem o NRP;

4. Přílohy žádosti o zprostředkování NRP (část „A“ a část „B“)

- nahrazující stávající Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu,
- určeno k vyplnění zájemcem o NRP,
- zpracováno ve dvojím formátu: k vyplnění rukou a k vyplnění v PC;

5. Zpráva o zájemci o NRP

- nahrazující mimo jiné zprávu ze sociálního šetření vypracovanou pracovníkem OÚ ORP,
- určeno k vyplnění pracovníkem OÚ ORP a KÚ (nejprve vyplňuje pracovník OÚ ORP a posléze v téže zprávě pokračuje pracovník KÚ),
- zpráva obsahuje dva typy barevně odlišených polí (zelená a modrá) sloužící k rozlišení příslušnosti k vyplnění pracovníkem OÚ ORP či pracovníkem KÚ,
- je určena pouze k PC vyplnění a k postupování z OÚ ORP na KÚ elektronickou cestou³³,
- struktura Zprávy:
 1. kontaktní údaje o zájemci / pracovníkovi OÚ ORP / oprávněné úřední osobě KÚ
 2. přehled kontaktů / návštěv zájemce s pracovníkem OÚ ORP
 3. informace o žádosti:
 - datum podání žádosti na OÚ ORP / doručení na KÚ
 - důvody zdržení procesu OP na straně zájemce o NRP / OÚ ORP / KÚ
 - datum seznámení zájemce s obsahem Zprávy o zájemci o NRP na OÚ ORP / KÚ, vyjádření zájemce, podpis zájemce
 4. informace o zájemci:
 - zjištěné informace u sledované oblasti pracovníkem OÚ ORP / pracovníkem KÚ
 - uvedení zdroje zjištěných informací pracovníkem OÚ ORP / KÚ
 - analýza zjištěných informací pracovníkem OÚ ORP / pracovníkem KÚ
 - vyhodnocení silných a slabých stránek a doporučení od pracovníka OÚ ORP / KÚ
 - obsahuje pole určená k zatržení, že pracovník OÚ ORP či KÚ ověřil u zájemce určitý podklad (např. oddací list, rodný list atd., který následně není součástí spisové dokumentace zájemce o NRP);

6. Závěrečné vyhodnocení předpokladů zájemce o NRP

- nahrazující mimo jiné stávající Stanovisko OÚ ORP k žádosti o NRP a protokol o odborném posouzení KÚ³⁴,
- určeno k vyplnění pracovníkem OÚ ORP a KÚ, nejprve ji vyplňuje pracovník OÚ ORP a posléze v téže zprávě pokračuje pracovník KÚ,
- určeno pouze k PC vyplnění a k postupování z OÚ ORP na KÚ elektronickou cestou³⁵,
- struktura Zprávy:
 - shrnutí vyhodnocení předpokladů – silných a slabých stránek – zájemce pracovníkem OÚ ORP / pracovníkem KÚ
 - doporučené aktualizace pracovníkem OÚ ORP / pracovníkem KÚ

³³ V rámci pilotáže se Zpráva vyplňovala ve formátu otevřeného PDF a následně se postupovala z OÚ ORP na KÚ prostřednictvím datové schránky; pokud do technicky nebylo možné, tak prostřednictvím projektového pracovníka MPSV.

³⁴ Vypracování písemného protokolu o OP zájemce o NRP je praxí pouze některých KÚ, Zákon tuto povinnost nestanovuje.

³⁵ V rámci pilotáže se Zpráva vyplňovala ve formátu otevřeného PDF a následně se postupovala z OÚ ORP na KÚ prostřednictvím datové schránky; pokud to technicky nebylo možné, tak prostřednictvím projektového pracovníka MPSV.

- předpoklady zájemce ve vztahu k uvažovanému dítěti do NRP z pohledu pracovníka OÚ ORP / pracovníka KÚ
- dohoda zájemce o NRP a panelistů v otázce Předpokladů zájemce ve vztahu k uvažovanému dítěti do NRP
- body k diskusi pro účastníky Panelového setkání / seznam panelistů / přítomnost zájemce
- zvolená forma NRP
- závěr odborného posouzení
- doporučení pro další vzdělávání
- vyjádření zájemce k Panelu a jeho souhlas s předáním Závěrečného vyhodnocení doprovázející organizaci;

4.2.2 Jak se promítají principy OP ve Vyhodnocovacím rámci?

Jednotlivé principy OP se promítají do celého Vyhodnocovacího rámce a to následovně:

Ad Dítě a jeho zájem jako výchozí hledisko procesu zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP³⁶

- **Zájemce o NRP je od počátku podání žádosti o NRP upozorněn pracovníkem OÚ ORP, že NRP je určena k pomoci dítěti a jeho rodině.**
- Jednotlivé oblasti OP jsou v rámci přílohy Vyhodnocovacího rámce s názvem Kritéria odborného posouzení pro zájemce o NRP zájemci vysvětlována z pohledu potřeb dětí přicházejících do NRP.
- **Příloha žádosti o NRP část „A“ obsahuje oddíl: nabídka pomoci.** Cílem je, aby si zájemce, včetně zájemce o osvojení, nestanovoval požadavky na přijaté dítě do NRP. Důraz je kladen na saturaci potřeb dítěte ocitajícího se mimo svou rodinu oproti stávajícímu naplnění „přání“ zájemce o NRP.
- Cílem celého OP v rámci režimu Vyhodnocovacího rámce je všimnout si zájemce a jeho dosavadních zkušeností s dětmi, které by bylo možné v NRP využít. Na závěr jsou v rámci **Panelového setkání** zájemci sděleny poznatky posuzujících osob, **kde vnímají možnost rozšířit jeho nabídku pomoci z důvodu, že ho shledaly na to kompetentním.** Toto se pak promítne i do písemného Závěrečného vyhodnocení předpokladů zájemce o NRP. Je však na zájemci, zda svou nabídku pomoci rozšíří a sdělení posuzujících osob bude akceptovat či nikoliv.

Ad Transparentnost procesu OP

- **Zájemce před či nejpozději při podání žádosti o zprostředkování NRP obdrží kritéria OP,** která obsahují popis sledovaných oblastí a jak to vypadá, když dané kritérium zájemce naplňuje.
- Průvodce Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP obsahuje **lhůty,** které je třeba v průběhu procesu OP dodržovat. Pokud tyto lhůty dodrženy nejsou či je proces OP z nějakého důvodu zdržen, jsou tyto důvody popsány ve Zprávě o zájemci o NRP a zájemce je s nimi seznámen.
- V průběhu celého procesu OP je zpracována **Zpráva o zájemci o NRP,** kde jsou pracovníkem OÚ ORP a posléze KÚ průběžně vyhodnocovány **silné a slabé stránky zájemce o NRP.** Zájemce je s touto Zprávou seznámen nejprve pracovníkem OÚ ORP, posléze pracovníkem KÚ a může se ke Zprávě písemně vyjádřit. **Zájemce své seznámení se Zprávou stvrzuje podpisem.**
- Je **posílena kompetence pracovníka OÚ ORP,** který za pomoci Průvodce Vyhodnocovacím rámcem obsahujícím zjišťovací a ověřovací otázky k jednotlivým oblastem OP, provádí prvotní sběr informací o zájemci o NRP. S tím je spojena rovněž redefinice role psychologa a psychologického vyšetření ve vztahu k jeho úloze a rozsahu v procesu OP. Psychologická zpráva má mít stejnou hodnotu jako ostatní podklady spisové dokumentace. Psycholog prioritně ověřuje oblast s názvem Psychický stav a charakteristika osobnosti, následně plní zakázky pracovníka OÚ ORP a KÚ na ověření dalších sledovaných oblastí OP.

³⁶ „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“ čl. 3 odst. 1 a 3 Úmluvy o právech dítěte 104/1991 Sb.

- Záměnce o NRP je na konci OP před vydáním rozhodnutí pozván k tzv. **Panelovému setkání**, kterého se účastní všechny posuzující osoby a kde je seznámen s výsledkem OP a se shrnutím jeho silných a slabých stránek. Z důvodu transparentnosti je panelového setkání účastna i nezávislá osoba. Účelem Panelového setkání je i zpětné zhodnocení kvality zpracování Zprávy o zájemci o NRP pracovníkem OÚ ORP, včetně celého procesu a spolupráce.

Ad Týmová spolupráce všech posuzujících osob

- Záměnce o NRP má svého **průvodce**, který je s ním v pravidelném kontaktu (1x za 3 měsíce), a to až do doby párování a seznamování zájemce o NRP s dítětem. Tímto průvodcem je v režimu Vyhodnocovacího rámce **pracovník OÚ ORP**.
- **Vyhodnocovací rámec vymezuje kompetence jednotlivých posuzujících subjektů** a to tak, aby na sebe jejich práce navazovala a aby se zájemce nadbytečně nezatěžoval opakovanými návštěvami různých posuzujících osob v jeho domácnosti či opakovaným pokládáním stejných otázek ověřující stejné věci.
- **Pracovník KÚ navazuje ve Zprávě o zájemci o NRP na pracovníka OÚ ORP, kdy přehodnocuje zjištěné informace u sledovaných oblastí OP o zájemci.** Průvodce Vyhodnocovacím rámcem obsahuje baterii otázek pokládanou pracovníkem OÚ ORP k ověření dané oblasti. Zjištěné informace jsou následně jím zanesené do Zprávy o zájemci o NRP. Tím je posílána nutná spolupráce mezi pracovníkem OÚ ORP a KÚ. Rovněž je nutné, aby se všechny posuzující osoby seznámily se Zprávou o zájemci o NRP, která je výrazně strukturovaná.
- Všechny posuzující osoby se setkají před ne/zařazením zájemce o NRP do příslušné evidence v rámci tzv. **Panelového setkání**.
- **Závěrečné vyhodnocení předpokladů zájemce o NRP** je se souhlasem zájemce o NRP **předáno jeho doprovázející organizaci**.
- Přílohy žádosti část „A“ i část „B“ jsou i v PC verzi usnadňující zájemci jejich vyplnění.

Ad OP s ohledem na individualitu a jedinečnost každého zájemce o NRP

- Je kladen důraz na to, že zájemce o NRP nemusí od počátku OP splňovat všechna sledovaná kritéria.
- Záměnce dostává od posuzujícího pracovníka (OÚ ORP, KÚ) doporučení, jak své potřeby ohledně předpokladů stát se náhradním rodičem odstranit či zmírnit.
- Pracovník OÚ ORP a KÚ je v Průvodci Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP veden k tomu, aby naplnění **předpokladu zájemce v dané oblasti měl podloženo určitým zdrojem**, který dokládá, proč si myslí, že zájemce dané kritérium OP ne/splňuje. K tomuto přispívá i struktura Zprávy o zájemci o NRP. Snahou je eliminace subjektivních soudů posuzujícího pracovníka. Struktura Zprávy o zájemci o NRP a Průvodce Vyhodnocovacím rámcem tak vede pracovníka OÚ ORP a KÚ k tomu, aby přemýšlel o tom, jakou oblast daný vyžadovaný podklad (zdroj) ověří.
- Z toho důvodu nejsou od všech zájemců vyžadovány totožné podklady (vyjma těch, co stanovuje Zákon).

Ad Posílení participace zájemce o NRP

- V celém procesu OP v režimu Vyhodnocovacího rámce je důsledně užíváno názvosloví zájemce místo žadatel o NRP.
- Příloha žádosti část „A“ i část „B“ obsahuje úvodní a závěrečný text, který se snaží promlouvat k zájemci srozumitelným jazykem za účelem posílení jeho důvěry v systém SPOD.
- Je sledováno v rámci Zprávy o zájemci o NRP, jak zájemce přistupuje k doporučením, která jsou mu v případě zjištění jeho slabých stránek pracovníkem OÚ ORP či KÚ dáována.
- Záměnce dokládá sám některé podklady (zdroje) bez toho, aby by je dožadoval pracovník OÚ ORP či KÚ, např. zpráva ze školy u dětí zájemců atd.

Ad Čas jako důležitý faktor při zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP

- Průvodce Vyhodnocovacím rámcem obsahuje **lhůty**, které je třeba v průběhu procesu OP dodržovat (např. celková délka OP, do kdy je třeba zájemce kontaktovat pracovníkem OÚ ORP při jeho prvním kontaktu atd.). Snahou je odstranit průtahy OP, které vznikly z organizačních či systémových důvodů.

4.3 Pilotáž Vyhodnocovacího rámce

Ověřování inovativních postupů spočívalo ve zpracování nově přichozích žádostí o zprostředkování NRP v režimu Vyhodnocovacího rámce. Smyslem byla snaha o sjednocení procesu OP zájemců o NRP v ČR, a to za předpokladu posílení **kompetencí sociálních pracovníků** na úrovni OÚ ORP, **spolupráce mezi jednotlivými aktéry** procesu a v neposlední řadě také **učinění procesu transparentním směrem k zájemcům o NRP**, včetně posílení partnerského přístupu a současně odpovědnosti zájemců o NRP v procesu OP.

- Pilotní ověřování inovativních postupů v procesu OP zájemců o NRP probíhalo v období **od května 2018 do března 2019 v osmi krajích ČR**.
- Zapojené kraje měly za úkol nejprve vytipovat pracoviště OÚ ORP, které se pilotáže budou aktivně účastnit (cca 2-3/kraj).
- Zapojení pracovníci OÚ ORP a KÚ byli v rámci 4 dvoudenních seminářů proškoleni odbornými metodiky MPSV. Pracovníkům zapojeným do pilotáže byla také dána podpora v podobě projektového pracovníka MPSV sídlícího na KÚ a nabídnuta intervize (2x podzim 2018) z řad odborných metodiků.
- V dubnu 2019 proběhl kulatý stůl, který měl za úkol zhodnotit průběh pilotáže. Projektoví pracovníci rovněž zaznamenávali průběžnou evaluaci do záznamových archů a v závěru obdrželi evaluační dotazník.

4.3.1 Výsledky pilotáže Vyhodnocovacího rámce

V průběhu pilotního ověření byly nově přichozí žádosti o zprostředkování NRP administrovány dle Vyhodnocovacího rámce, tzn. za využití následujících dokumentů: aktualizované **Přílohy žádosti o zprostředkování NRP, Průvodce Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP, včetně jeho příloh** (kritérií odborného posouzení ve verzi pro zájemce o NRP a pracovníky OÚ ORP/KÚ, doporučených vzorů zdrojů: životopisu, rodokmenu, vztahové mapy zájemce o NRP, vyjádření zájemce o NRP k jeho trestnému činu/přestupku, stanoviska doprovázející organizace, zprávy od zaměstnavatele zájemce o NRP, zprávy od zájmové organizace, výkazu příjmů a výdajů zájemce o NRP, zprávy ze školy dítěte žijícího v rodině zájemce, zprávy pediatra či jiného odborného lékaře dítěte žijícího v rodině zájemce o NRP, vztahové mapy dítěte, reference na zájemce o NRP) a předepsaného formátu **Zprávy o zájemci o NRP a Závěrečného vyhodnocení předpokladů zájemce o NRP** coby podkladu a současně výstupu z **Panelového setkání**, jakožto nového „nástroje“ před rozhodnutím o ne/zařazení zájemce o NRP do příslušné evidence.

- Pilotáž se **vztahovala na všechny formy NRP, prvotním byl souhlas zájemce s OP v rámci režimu Vyhodnocovacího rámce**. Pilotáž se nevztahovala na zájemce o druhé a další dítě, vyjma zájemce žádajícího opakovaně po době delší jak 10 let a na zájemce, který výlučně žádal o osvojení dítěte z ciziny.
- Původní ambice pilotního ověření, kterou bylo administrování počtu 80 žádostí o zprostředkování NRP navrženými inovativními postupy, však s ohledem na krátkou dobu trvání pilotáže (11 měsíců) nemohla být naplněna.
- V režimu Vyhodnocovacího rámce bylo v době ukončení pilotního ověřování administrováno **25 žádostí** o zprostředkování NRP v různých fázích procesu jejich zpracování.

Písemná evaluace, která následovala po ukončení období pilotního ověřování, byla s ohledem na výše uvedené značně limitována a **její hodnota nemůže být považována za zcela vypovídající**.

- Pro alespoň rámcovou představu o přijetí předkládaného materiálu níže uvádíme výsledky písemné **evaluace získané analýzou dat od 38 účastníků pilotáže**, kteří s inovativními postupy v nadpoloviční většině aktivně pracovali, případně se spolupodíleli na případech svých kolegů či byli s inovativními postupy seznámeni v rámci dvoudenního školení.

EVALUACE KRITÉRIÍ OP

S pozitivním ohlasem se setkal zejména nástroj **Kritéria odborného posuzování**, který byl zpracován ve verzi jak pro zájemce o NRP, tak pracovníky OÚ ORP a KÚ. Zatímco verze pro zájemce o NRP se setkala s pozitivní odezvou ve smyslu přínosu pro vlastní práci až u 82 % respondentů, verze pro pracovníky zaznamenala 74 %

pozitivní ohlas. Užitečnost kritérií OP pro samotné zájemce přitom dokumentu přiznalo až 66 % respondentů. Verze pro zájemce o NRP byla posléze vydána jako samostatná publikace MPSV.³⁷

EVALUACE OBLASTÍ OP, ZJIŠŤOVACÍ A OVĚŘOVACÍ OTÁZKY KE SLEDOVANÝM OBLASTEM OP, OTÁZKY K ANALÝZE

Dalšími evaluovanými nástroji byl **popis oblastí OP a zjišťovací a ověřovací otázky ke sledovaným oblastem OP**, včetně **otázek k analýze**. Užitečnost zde uvedených nástrojů pro práci pracovníka NRP v SPOD byla vyslovena 87 % respondentů v případě popisu oblastí, 84 % v případě návodných otázek. U hodnocení přínosu nástrojů pro vlastní praxi pracovníka pak došlo k mírnému poklesu, a sice na 66 % respondentů u popisu oblastí a 74% respondentů u návodných otázek.

EVALUACE PŘÍLOHY ŽÁDOSTI O ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NRP

Pilotovaným nástrojem byla rovněž aktualizovaná **Příloha Žadosti o zprostředkování NRP**. Ačkoliv ji až 87 % respondentů vnímalo jako odpovídající potřebě zjišťovaných informací pro účely odborného posouzení zájemce o NRP, přínos pro vlastní praxi jí přiznalo pouze 55 % respondentů. Nejčastěji uváděným důvodem byla obsažnost a nepřehlednost dokumentu, současně jí ale byl respondenty připisován značný potenciál.

EVALUACE PANELOVÉHO SETKÁNÍ

Nově zavedeným nástrojem OP bylo **Panelové setkání k zařazení zájemce o NRP do evidence žadatelů**. S ohledem na krátkou dobu trvání pilotáže však bylo realizováno v minimu případů, proto se 66 % respondentů k evaluaci vyslovilo ve smyslu nemožnosti posoudit jak užitečnost tohoto nástroje pro samotného zájemce o NRP, tak pro praxi odborného posuzování. Pro užitečnost pro samotného zájemce o NRP se vyslovilo zbývajících 34 %, z toho se 31 % vyslovilo také pro přínos pro praxi a 3 % hodnotila nástroj pro praxi jako nepřínosný.

EVALUACE ZPRÁVY O ZÁJEMCI O NRP

Zpětná vazba na nástroj určený pro zaznamenání procesu, respektive průběžných výstupů OP, tj. **Zprávu o zájemci o NRP**, byla smíšená a zahrnovala jak pozitivní, tak negativní komentáře. Pozitivní ohlas se vztahoval zejména na příležitost sjednocení praxe napříč kraji, strukturovanost, získání celistvého pohledu na zájemce o NRP, negativní pak zejména na rigiditu, rozsah a některými respondenty připisovanou nepřehlednost.³⁸

EVALUACE DOPORUČENÝCH VZORŮ ZDROJŮ

Doporučené vzory zdrojů, jakožto další pilotované nástroje, nebylo možno v praxi téměř ověřit, opět s ohledem na krátkost trvání pilotáže. Přínos těchto nástrojů byl vyjma čtyř, a sice životopisu, rodokmenu, vztahové mapy zájemce a vztahové mapy dítěte, **hodnocen pouze jednotkami respondentů**. Za pozitivní lze však považovat skutečnost, že **byl-li nástroj v praxi použit, pak byl hodnocen jako velmi či spíše přínosný**.

S pozitivním ohlasem (velmi přínosným či spíše přínosným) se setkaly tyto vzory:

- vyjádření zájemce o NRP k jeho trestnému činu/přestupku;
- stanovisko doprovázející organizace;
- zpráva od zaměstnavatele zájemce o NRP;
- výkaz příjmů a výdajů zájemce o NRP;
- zpráva ze školy dítěte žijícího v rodině zájemce a zpráva pediatra či jiného odborného lékaře dítěte žijícího v rodině zájemce o NRP.

S jedním pozitivním a současně jedním negativním ohlasem se setkala reference na zájemce o NRP, použita – a tedy ani hodnocena – nebyla zpráva od zájemcové organizace.

U čtyř dříve zmiňovaných, šířeji pilotovaných nástrojů, byl vnímáný přínos následující:

³⁷ Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči.

- **vztahová mapa zájemce o NRP** byla 37 % respondentů hodnocena jako velmi přínosná, 26 % spíše přínosná, 5 % spíše nepřínosná a 3 % zcela nepřínosná (29 % nemohlo posoudit);
- **vztahová mapa zájemce dítěte** byla 21 % respondentů hodnocena jako velmi přínosná, 8 % spíše přínosná (71 % nemohlo posoudit);
- **životopis zájemce o NRP** byl 47 % respondentů hodnocen jako velmi přínosný, 24 % spíše přínosný, 5 % spíše nepřínosný a 3 % zcela nepřínosný (21 % nemohlo posoudit),
- **rodokmen** byl 31 % respondentů hodnocen jako velmi přínosný, 24 % spíše přínosný, 3 % spíše nepřínosný (42 % nemohlo posoudit).

EVALUACE ROZDĚLENÍ KOMPETENCÍ POSUZUJÍCÍCH OSOB

Velké téma pilotního ověřování pak představovalo samotné rozdělení kompetencí mezi posuzující pracovníky. Na otázku **užitečnosti posílení kompetencí pracovníka OÚ ORP pro proces OP tak, jak bylo nastaveno v pilotáži**, se pozitivně vyjádřilo 50 % respondentů, negativně 45 %, zbylých 5 % nedokázalo posoudit. Pozitivně byla hodnocena zejména možnost standardizace postupů, větší zapojení do procesu OP, prohloubení spolupráce, negativně pak zejména náročnost a vyčerpání v takto nastaveném procesu OP. Z hlediska zájemce o NRP byla pozitivně hodnocena transparentnost procesu, zapojení zájemce o NRP, jeho lepší orientace a porozumění celému procesu OP.

ZÁVĚR EVALUACE

Souhrnně lze říci, že z evaluace sebraných podkladů vyplynulo, že **sociální pracovníci posílení svých kompetencí za stávajícího stavu převážně odmítají**, zejména z důvodů personální a časové náročnosti, nedostatečnosti kompetencí či obav ze zastoupení práce psychologa; **spolupráce mezi OÚ ORP a KÚ neodpovídá potřebám praxe**, zvláště pro neefektivní či chybějící komunikaci, a konečně že **navrhované nástroje (tj. Zpráva o zájemci o NRP)**, které prostřednictvím navazování činnosti pracovníků sledovaly také cíl posílit spolupráci mezi jednotlivými aktéry, **není možné toho času zavést do praxe** z důvodu technických problémů a zvláště pak potíží spojených s předáváním dokumentu mezi značným počtem lidí zapojených v procesu OP³⁹. **S pozitivní odezvou Vyhodnocovacího rámce** se setkaly ty jeho části, které objasňují obsah sledovaných oblastí OP a napomáhají zjišťovat a analyzovat předpoklady zájemce o NRP. Rovněž pracovníci ocenili přínos některých nástrojů při práci se zájemcem o NRP jako je vztahová mapa, rodokmen, vzory zdrojů.

4.4 Vyhodnocovací rámec a jeho možné využití ve stávající praxi OP

Některé části Vyhodnocovacího rámce je možné začít využívat v praxi ihned, některé byly na základě připomínek z pilotáže upravené (viz níže), aby jejich využitelnost v praxi OP byla co největší. Jiné části by bylo vhodné ještě podrobit dlouhodobějšímu pilotnímu ověření a odborné diskusi za účasti zástupců KÚ i pracovníků OÚ ORP.

4.4.1 Co je možné z Vyhodnocovacího rámce zavést do praxe OP hned?

Pomocné nástroje a postupy, které jsou součástí Vyhodnocovacího rámce a je možné je zavést do praxe OP za stávající legislativy, jsou:

- **Popis sledovaných oblastí OP vymezených Zákonem, které jsou uvedené Průvodci Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP**
 - **Zjišťovací a ověřovací otázky ke sledovaným oblastem OP**
 - **Otázky k analýze**
- Všechny tyto části naleznete v Průvodci Vyhodnocovacím rámcem, který je **neveřejnou přílohou** tohoto manuálu.

³⁹ Formát Zprávy o zájemci o NRP i její zaslání elektronickou cestou bylo provázáno technickými obtížemi danými různorodým technickým zajištěním a IT správou jednotlivých pracovišť OSPOD zapojených do pilotáže. Řešením by byl jednotný informační systém určený pro pracoviště OSPOD OÚ ORP a KÚ.

- V Průvodci Vyhodnocovacím rámcem jsou zjišťovací a ověřovací otázky určené ke zjišťování pracovníkem OÚ ORP. Ve stávajících podmínkách OP je však možné tyto otázky použít ke zjištění dané oblasti i k analýze předpokladů zájemce o NRP bez ohledu na to, která posuzující osoba je bude pokládat.

- **Kritéria OP pro pracovníky OÚ ORP, KÚ**

- Naleznete jako samostatnou přílohu Vyhodnocovacího rámce, který je **neveřejnou přílohou** manuálu.

- **Vzory zdrojů**

- Naleznete jako samostatnou přílohu Vyhodnocovacího rámce, který je **neveřejnou přílohou** manuálu.

- **Kritéria odborného posouzení pro zájemce o NRP**

- Naleznete jako veřejnou **samostatnou publikaci**.⁴⁰

4.4.2 Jaké přílohy Vyhodnocovacího rámce jsou změněny oproti pilotované verzi a proč?

Oproti verzi uvedené v pilotáži Vyhodnocovacího rámce došlo k úpravě tří částí Vyhodnocovacího rámce.

- **Přílohy Žádosti o zprostředkování NRP (část „A“ a část „B“)**

Pilotovaná podoba přílohy žádosti byla velkého rozsahu, který by byl pro zájemce až zatěžující. Z tohoto důvodu byly na základě připomínek z evaluace Přílohy přepracovány a zkráceny. Zároveň byl zachován úvodní a závěrečný text. Rovněž byl zachován dvojitý formát: určený k vyplnění v ruce, tak určený k vyplnění v PC.

- Naleznete jako **samostatnou veřejnou přílohu manuálu**. Dostupné na: www.pravonadestvi.cz

- **Kritéria odborného posouzení pro pracovníky OÚ ORP, KÚ**

Protože kritéria pro zájemce o NRP vznikla jako samostatná publikace a při tom došlo k jejich drobným úpravám, vznikla z důvodu transparentnosti potřeba jejich sjednocení i s kritérii OP určenými pro pracovníky OÚ ORP, KÚ. Zároveň byla kritéria doplněna o část obsahující příklady rizik ve sledovaných oblastech. Cílem bylo ještě více podpořit jednotnou praxi OP v ČR a zároveň ulehčit analýzu předpokladů zájemce posuzujícím pracovníkem.

- Naleznete jako samostatnou přílohu Vyhodnocovacího rámce, který je **neveřejnou přílohou** manuálu.

- **Náležitosti zprávy z psychologického vyšetření**

Tato příloha byla oproti pilotáži upravena v souladu s výsledky pilotáže, kdy původní text přílohy nebyl zcela srozumitelný a tím neplnil daný účel.

- Naleznete jako samostatnou přílohu Vyhodnocovacího rámce, který je **neveřejnou přílohou** manuálu.

4.4.3 Kde naleznete Vyhodnocovací rámec?

Vyhodnocovací rámec včetně jeho příloh bude distribuován elektronickou cestou vedoucím oddělení OSPOD krajských úřadů, kde je možné jej dožádat. Jeho plné znění je rovněž možné vyžádat i u vedoucí oddělení transformace služeb pro rodinu a děti MPSV.

⁴⁰ MPSV, 2019. Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči. Dostupné na: www.pravonadestvi.cz.

5. Závěrečná doporučení

Transparentnost zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP v podobě standardizace

Odrazem současného stavu zprostředkování NRP je rozdílnost praxe v jednotlivých krajích v České republice. Je zapotřebí vnést do zprostředkování NRP, včetně OP zájemce o NRP větší transparentnost, a to pomocí **standardizace pracovních postupů** vycházejících z **principů zprostředkování NRP** uvedených v Manuálu postupů pro zprostředkování NRP (MPSV, 2019)⁴¹ a rovněž z **principů OP** uvedených v této publikaci.

Podkladem pro standardizaci, kterou je možné ihned zavést do praxe, mohou být i jednotlivé části **Vyhodnocovacího rámce**, která je přílohou předkládaného manuálu, a to zejména:

- popis jednotlivých sledovaných oblastí OP uvedených v § 27 Zákona;
- zjišťovací a ověřovací otázky a otázky k analýze obsažené v Průvodci Vyhodnocovacím rámcem;
- příloha Průvodce Vyhodnocovacím rámcem s názvem Kritéria pro pracovníky OÚ ORP a KÚ, která obsahuje vedle naplnění sledovaných oblastí i rizika;
- kritéria určená pro zájemce o NRP obsažená v samostatné publikaci Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posouzení pro zájemce o náhradní rodinnou péči (MPSV, 2019).

Vyjmutí procesu OP zájemce o NRP z režimu správního řádu

Pokud by byly do procesu zprostředkování NRP včetně OP zájemce o NRP zavedena standardizace, pak by bylo vhodné, aby vyřizování žádosti o zprostředkování NRP neprobíhalo v režimu správního řádu. Případný nesouhlas zájemce se závěrem OP by se řešil formou stížnosti, jehož postup by byl upraven příslušným standardem. Tím by se změnila role orgánu SPOD z toho, kdo musí dokazovat, na toho, kdo přijímá důkazy. Zároveň by se posílil princip týmovosti OP, kdy rozhodnutí o ne/zařazení do příslušné evidence NRP by nespočívalo na rozhodnutí jedné osoby, kterou představuje t. č. oprávněná úřední osoba.

Jednotný informační systém

S ohledem na nutnost bezodkladné komunikace mezi subjekty podílejícími se na OP zájemce o NRP, potažmo na zprostředkování NRP jako celku, se jako nezbytné jeví zavedení jednotného informačního systému. Tím bude urychlena výměna informací mezi těmito subjekty a zabrání se ztrátám „přenosu“ některých informací o dítěti či zájemci o NRP. Zároveň bude možné vytvořit společné formuláře, kdy na záznam jednoho subjektu (např. OÚ ORP) může navázat subjekt další (např. KÚ) bez nutnosti stávající informace znovu opakovat a přepisovat. Toto přispěje i k možnosti zavedení Zprávy zájemce o NRP Vyhodnocovacího rámce do praxe.

Posílení kompetencí sociální pracovníka v procesu OP

T. č. je v systému OP klíčová rola psychologa.⁴² Kompetence OP však nespočívají pouze na posouzení osobnosti zájemce, některé sledované oblasti je možné vyhodnotit bez jeho zapojení. Není třeba, aby posuzující psycholog automaticky vyhodnocoval oblasti OP jako je bydlení zájemce či jeho bezúhonnost. Je třeba sledovat zájemce i z pohledu „měkkých“ dovedností (např. ochota kontaktu s biologickou rodinou dítěte, práce s identitou dítěte atd.). V procesu OP je velký prostor pro sociální práci. Psycholog by naopak měl dostat větší prostor při počáteční adaptaci dítěte v náhradní rodině. Je vhodná standardizace pracovních postupů, která povede k zvýšenému

⁴¹ MPSV, 2019. Manuál postupů pro zprostředkování náhradní rodinné péče. Dostupné na: www.pravonadetstvi.cz.

⁴² „Z hodnocení významu kritérií však vyplývá, že klíčovou roli hrají osobnostní předpoklad žadatele, méně pak již jeho sociální situace a rodinný stav. Z výsledků výzkumu také vyplývá, že naprosto klíčovou roli hraje psychologické posouzení žadatele prováděné testy, rozhovory, pozorováními atd., které se na otázku osobnostních předpokladů (vedle hodnocení psychického stavu) často zaměřuje.“ INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR [online], s. 138. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analiza-potreb-pestounskych-rodin-pecujicich-o-deti-se-specifickymi-potrebami>.

vzdělávání pracovníků OÚ ORP a KÚ v oblasti NRP a k posílení jejich kompetence sociálního pracovníka. Zároveň je nutné průběžné vzdělávání všech posuzujících osob v daném tématu.

Posílení pracovních pozic na úseku NRP

S ohledem na stávající způsob vedení evidence dětí a evidence žadatelů KÚ, potřebu podpory zájemce a dítěte v období seznamování, počty dětí v pobytových zařízeních a vzrůstající poptávku po počtech nově odborně posouzených a v příslušných evidencích zařazených pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu se doporučuje posílení pracovních pozic na úseku NRP v souladu se standardy SPOD, a to na všech úrovních státní správy.

Změna pracovních postupů v rámci OP zájemce o NRP

Vícestupňová struktura, kdy jsou v systému zprostředkování NRP zapojeny minimálně dvě různé úrovně státní správy (OÚ ORP a KÚ), se jeví jako nepružná vzhledem k potřebám dětí. O osudu dítěte rozhodují lidé, kteří ho často znají pouze ze spisové dokumentace. Ta však ze své podstaty často nedokáže vystihnout dítě v systému SPOD, jaké opravdu je, nejen s jeho rodinnou historií a potřebami, ale i s jeho pozitivními stránkami, zájmy a zálibami, na což reaguje předkládaný materiál. Toto stejné platí i v systému OP zájemce o NRP, kdy současný stav, kdy je zájemce posuzován několika subjekty na více stupních státní správy, je pro něho matoucí, zdlouhavý a nepřehledný.

Závěr

V celé publikaci jsme se snažili změnit postavením zájemce o NRP, a to od změny názvosloví (žadatel se změnil na zájemce o NRP, přání na nabídku pomoci), po posílení jeho participace na celém procesu OP, včetně toho, aby proces OP byl vůči němu více transparentní při respektování nastavených principů OP.

Jako nezbytné se nám jeví uvedené principy OP, co nejvíce promítnout do stávající praxe OP zájemce o NRP. Některé principy je možné zavést hned bez nutné změny legislativy, jiné se bez legislativních a systémových změn neobejdou. Zároveň si myslíme, že námi započatá cesta vedoucí k vyhodnocování kompetencí zájemce o NRP je cesta správným směrem, která vede ke zkvalitnění procesu OP zájemce o NRP v ČR.

S ohledem na transformaci systému péče o ohrožené děti budeme potřebovat navýšit síť zájemců o pěstounskou péči. OP zájemce o NRP je v České republice v jednotlivých krajích roztržštěné. Projektová aktivita přináší pouze první dílky do skládky, na jejímž konci je standardizovaný postup při práci se zájemcem o NRP a jednotná kritéria OP. Je nutné dále v tomto úsilí pokračovat.

PŘÍLOHY

Přílohy veřejné

- Příloha žádosti část „A“
- Příloha žádosti část „B“

Přílohy neveřejné

- Průvodce Vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP
- Kritéria pro pracovníky OÚ ORP a KÚ – *tj. popis sledovaných oblastí, jejich naplnění, včetně příkladů možných rizik*
- Náležitosti zprávy z psychologického vyšetření – *zpracováno pro účely Vyhodnocovacího rámce*
- Schéma – *pracovní postup pracovníka KÚ v rámci pilotáže Vyhodnocovacího rámce*
- Schéma – *pracovní postup pracovníka OÚ ORP v rámci pilotáže Vyhodnocovacího rámce*
- Informovaný souhlas – *vzor používaný v rámci pilotáže*
- Souhlas dítěte staršího 15 let s OP – *vzor používaný v rámci pilotáže*
- Souhlas společně posuzované osoby s OP – *vzor používaný v rámci pilotáže*
- Zpráva o zájemci o NRP – *vzor používaný v rámci pilotáže*
- Závěrečného vyhodnocení zájemce o NRP – *vzor používaný v rámci pilotáže*
- Vzory zdrojů – *vzory používané v rámci pilotáže*
- Vyhodnocovací pyramida – *tj. pomocný nástroj k vyhodnocení silných a slabých stránek zájemce o NRP*

Seznam zkratk

IPŘ	Institut projektového řízení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	náhradní rodinná péče
KÚ	krajský úřad
OÚ ORP	obecní úřad obce s rozšířenou působností
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
OP	odborné posuzování, odborné posouzení
PP	pěstounská péče
PPD	pěstoun na přechodnou dobu
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
ZSPOD, Zákon	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Použité zdroje

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2016. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [online]. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29715/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2017. Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V (MPSV) 20-01. [online]. [Cit. 13. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/7260>

MERTOVIÁ, Johana, JANKŮ, Bohuslava, 2019. Manuál postupů pro zprostředkování náhradní rodinné péče. Praha: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. [online]. [Cit. 28. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/manual-postupu-pro-zprostredkovani-nrpa4final1>

INSTITUT PROJEKTOVÉHO ŘÍZENÍ, 2017. Analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči v ČR. [online]. [Cit. 24. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-stavajiciho-systemu-posuzovani-zadatelu-o-nahradni-rodinnou-peci-v-cr>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

